

ЗМІСТ

БОГОСЛОВСЬКІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ БУТТЯ ЦЕРКВИ ХРИСТОВОЇ

протоієрей Василь Вепрук

Необхідність стягання Духа Святого 11

протоієрей Андрій Дудченко

Способи подання Святого Причастя
у Православних Церквах під час пандемії 23

Павло Кретов, Олена Кретова

Містичний аспект спілкування в Церкві:
символічно-діалогічний контекст 35

Світлана Лозниця

Воля до панування та виклик моральності:
причини і способи подолання 47

Андрій Мартинюк

Архімандрит Кипріан (Керн) —
неопатристичний дослідник антропологічної
спадщини святителя Григорія Палами 59

Павло Павленко

Християнське середовище України в системі
парадигм глобалізованого світу ХХІ століття 69

<i>священник Павло Проценко, протоієрей Василь Лозовицький</i> Використання культу святих як знаряддя російської агресії супроти православного населення України	79
<i>Павло Ямчук</i> Духовно-інтелектуальний універсум українського православ'я в аксіологічній триєдності епох	87
<i>Петро Яроцький</i> Інституалізаційна парадигма «авраамічні релігії» в контексті плюралізму й діалогу	107
<i>priest Václav Ježek</i> The Holy Spirit and Martin Luther. An Orthodox perspective	129
<i>Petros Vassiliadis</i> The CEMES COVID-19 pandemic project. A hope for renewal in the Orthodox Church	167

ІСТОРИЯ ЦЕРКВИ

КРИЗЬ ПРИЗМУ ДІАЛОГУ ТРАДИЦІЙ

<i>Василь Генсьорський</i> Формування в Аргентині української православної діаспори в період перших двох еміграційних хвиль 1890-х — 1930-х рр.	195
<i>Ольга Зубко</i> Українське емігранство в міжвоєнній Чехословаччині: жага до життя, божа воля, фінанси та «просунуті 1920-ті»	209

<i>Микола Кучерена, Інна Нерода</i> Полонізація Православ'я в 1930-ті роки	221
<i>диякон Микола Рубан</i> Соціальне служіння в позабогослужбовій практиці та історико-богословській спадщині єпископа Полікарпа (Гуца)	233
<i>Павло Сацький</i> Антицерковна кампанія радянської влади у 1920-ті рр. як засіб усунення традицій самоврядування	247
СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ ЦЕРКВИ ХРИСТОВОЇ — ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	
<i>Юрій Борейко, Тетяна Федотова</i> Соціальна діяльність православної церкви України в умовах сучасних викликів	263
<i>священник Сергій Кирилюк</i> Інтегративний менеджмент мультидисциплінарного служіння медичного капелана	271
<i>Наталія Коструба</i> Вплив релігійності на депресію: закордонний досвід	279
<i>Микола Кухарук, протоієрей Владислав Фульмес</i> Медицина та біоетика: християнський погляд	289
<i>Руслан Левочко, ієромонах Іларіон (Зборовський)</i> Православне розуміння біоетичних питань зародження людського життя	301

<i>Георгій Філіпович</i>	
Сучасні міграційні виклики для українських церков	315
<i>Людмила Філіпович</i>	
Релігійна більшість і релігійна меншість в українському контексті: принципи міжконфесійних відносин	325
<i>Eirini Artemi</i>	
Euthanasia (“the good death?”): A presentation of the arguments of the Christian teaching against secular bibliography	341
Summary	361
Відомості про авторів	377

**БОГОСЛОВСЬКІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ
АСПЕКТИ БУТТЯ ЦЕРКВИ ХРИСТОВОЇ**

НЕОБХІДНІСТЬ СТЯЖАННЯ ДУХА СВЯТОГО

протоієрей Василь Веррук

У статті в догматичному аспекті всебічно висвітлюється необхідність допомоги Духа Святого для отримання і засвоєння дарів спасіння. Аналізується вчення про благодать, виправдання і освячення, збереження духовного життя. Характеризується співпраця благодаті і свободи волі, значення віри і добрих справ для спасіння та обоження як кінцевої мети буття людини.

Ключові слова: *стяжання Духа Святого, плоди відкуплення, виправдання, відродження, створена енергія, нестворена енергія, благодать, свобода, віра, любов, аскетична теорія, синергія, обоження.*

Стяжання благодаті Духа Святого є основним теоретичним і практичним питанням у сотеріологічному напрямі православного богослів'я. Таємниця відкуплення всього роду людського здійснена втіленим Сином Божим — Боголюдиною — у тісній і взаємній співпраці двох Природ, Божественної і обоженої людської, як одного цілого в єдиній Божественній Іпостасі Боголюдини Ісуса Христа. Такий ідеальний образ і досконалий спосіб співпраці в дії відкуплення Господь залишив і для нашого наслідування. Феномен стяжання Духа Святого досягається в процесі богоспількування при з'єднанні сил людської природи, розуму, волі і почуттів, тобто створених енергій, з благодаттю Духа Святого, нествореними Божими енергіями, засобами молитви, покаяння, діл любові. Таке поєднання двох енергій і їхня творча діяльність відповідає терміну грецького походження «синергія».

Розуміння благодаті як нествореного початку і прямої присутності Божої дано безпосередньо в Посланнях апостола Павла, де говориться про перебування Святого Духа в людині: «Дух Божий живе у вас» (1 Кор. 3: 16), «ви запечатані Святим Духом» (Еф. 1: 13), «ви... прийняли Духа усиновлення» (Рим. 8: 15), «наповнюйтесь Духом» (Еф. 5: 18). Тут ми маємо концепцію синергії. Сам термін уже використовувався в Новому Завіті стосовно Бога і людини. Апостол Павло говорить: «Ми співпрацівники Божі» (1 Кор. 3: 9). Досконала синергія Божественної волі та волі людської здійснилась у Благовіщенні, як про це свідчить відповідь Діви Марії: «Я — раба Господня. Нехай буде мені за словом твоїм» (Лк 30: 8).

Учення про стягання благодаті, синергії, обоження тісно переплетені між собою і утворюють єдину основу православного аскетичного богослів'я.

Церква зберегла великий творчий літературний спадок, накопичений співпрацею людини з благодаттю Божою в ділі спасіння. Духовний досвід святих отців, аскетів, богословів — така сукупна практика стала джерелом розвинутої аскетичної теорії, науки аскези. Існують догматичний і суто аскетичний способи висвітлення проблематики стягання Духа Святого. Дана тема в статті розкрита в догматичному аспекті¹.

Завдання і мета цієї статті полягає в дослідженні необхідності в житті людини стягання Духа Святого, висвітленні засобів і способів внутрішньої співпраці духовних сил людини з благодаттю Духа Святого, характеристиці діяльності Осіб Пресвятої Трійці в процесі індивідуального спасіння та обоження людини.

З Божественного Одкровення ми знаємо, а, знаючи, віруємо і сповідуємо, що відкуплення наше зажадало найбільшого подвигу, незрівнянної відкупної жертви, найяскравішим виявом якої стали добровільні страждання і хресна смерть Боголюдини. З прийняттям на Себе гріхів усього світу та провини за всезагальну

¹ Вепрук В., протоієрей. Догматичне богослів'я. Івано-Франківськ: Симфонія фортет, 2012.

гріховність Спаситель прийняв і всі покарання за гріх, «... ставши за нас прокляттям...» (Гал 3: 13), і виніс за нас усі карі, призначені правдою Божою за наші беззаконня.

Гріхові протистоїть благодать, тобто дар спасіння в Христі, другому Адамі, що пропонується нам любов'ю Божою. Гріховний стан людини до дії на неї благодаті Божої апостол називає станом «... старої людини, яка зотліває в спокусливих похотях» (Еф. 4: 22).

У світлі цих думок можна сказати таке: без гострого усвідомлення грішником своєї провини перед Богом неможлива дійсна боротьба з гріхом.

Господь Ісус Христос Своїм втіленням, життям, ученням, смертю й прославленням за людською природою подарував усе необхідне для спасіння людей. За Його заслуги всі люди одержали змогу бути спасеними. Але щоб скористатися благами відкуплення, які приготвлені й зосереджені в Особі Відкупителя, люди повинні стати Христовими (1 Кор. 3: 23; Рим. 8: 9). Відкупні Його заслуги можуть бути дані і даються не всякому, а тільки тим, хто має з Христом духовне споріднення, мислить і діє в дусі Христа, наслідує Його життя (Рим. 6: 5–11; Рим. 8: 7; Гал. 4: 19), перебуває з Ним, новим Адамом, у такому ж нерозривному духовному союзі, в якому кожен перебуває (тілесно) з першим Адамом (Рим. 5: 15–19), у такому ж єднанні, як між лозою і гіллям її (Ін 15: 4–5), між головою та частинами тіла (1 Кор. 12: 12–27). Але власними силами грішна людина не може позбутися старої людини і стати новою, створеною за образом Творця її (Кол. 3: 10; Еф. 4: 22–24), не може із дитини гніву Божого стати дитиною Божою і жити новим життям у Христі і з Христом, пригорнутися до Христа і стати частиною Його Тіла. Сама по собі не може вона навіть назвати Ісуса Христа Господом (1 Кор. 12: 3), як годиться, з істинною та живою вірою. Для засвоєння спасіння, що дарується в Христі й Христом грішній людині, потрібна Божа допомога. І така допомога дарована нам любов'ю Божою заради заслуг Відкупителя.

Освячення людини або надання людям плодів відкуплення здійснює дарована Богом згідно із заслугами Відкупителя благодать.

Слово «благодать», означаючи благий дар (від Благого і з благості), у Новому Завіті виступає майже виключно атрибутом Бога як Джерела всіх благ, притому у двоякому розумінні: або в значенні Божественного ставлення стосовно своїх людей (Еф. 2: 19), або ж у значенні Божественної сили, яка здійснює спасіння людини².

Цей дар виливається в людські серця з волі Бога Отця через Сина у Святому Дусі. У Святій Трійці — Джерело всіх дарів, які даються людині, природних і надприродних. Усі Особи Святої Трійці беруть участь у поданні спасительної благодаті. Зокрема, Бог Отець є Джерелом нашого освячення благодаттю. За Його благоволінням вливається благодать у наші серця. Він послав у світ Духа Утішителя і до Отця взивав Відкупитель: «Освяти їх істиною Твоєю; слово Твоє є істина» (Ін 17: 17; пор. Ін 6: 44; 1 Сол. 5: 23). Апостол Павло говорить: «А оскільки ви — сини, то послав Бог Духа Сина Свого в серця ваші, Який викликає: „Авва, Отче!“» (Гал. 4: 6). Бог Отець «... дав за поруку Духа в серця наші» (2 Кор. 1: 22). Духа апостоли називають Духом Божим (Рим. 8: 9, 14; 1 Кор. 3: 16; Еф. 4: 30). Тому й сама благодать називається благодаттю Бога Отця, благодаттю Божою, благодаттю від Бога (Еф. 1: 6; Еф. 3: 7; Рим. 5: 15; 1 Кор. 1: 3; 1 Кор. 3: 10; 2 Кор. 6: 1; Гал. 2: 21; 1 Сол. 4: 8 і ін.).

Син як Спаситель заслужив для нас благодатні дари Святого Духа і є Причиною нашого освячення. Згідно з Його заслугами і за Його клопотанням в ім'я Сина посланий був Дух Святий. Без заслуг Сина Божого Дух Святий не був би посланий: «...бо ще не було на них Духа Святого, оскільки Ісус ще не був прославлений» (Ін 7: 39). Саме тому і сама благодать називається благодаттю, дарованою в Христі Ісусі (1 Кор. 1: 4; 2 Тим. 1: 9), благодаттю Христовою (Гал. 1: 6; пор. Рим. 16: 24; 1 Кор. 16: 23 і ін.), силою Христовою (2 Кор. 12: 9), а Дух Святий — Духом Христовим (Рим. 8: 9), Духом Сина Божого (Гал. 4: 6). Сам Син зображується подателем Святого Духа і Його дарів вірним (Ін 7: 37–38).

² Катанский А. Л. Учение о благодати Божией в творениях древних святых отцов и учителей Церкви до блаженного Августина. СПб., 1902. С. 33.